

Nr 225.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om meddelande av förordnande att lantarbetstidslagen den 15 juni 1939 (nr 255) icke skall äga tillämpning; given Stockholms slott den 26 april 1940.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om meddelande av förordnande att lantarbetstidslagen den 15 juni 1939 (nr 255) icke skall äga tillämpning.

GUSTAF.

Gustav Möller.

F ö r s l a g

till

L a g

om meddelande av förordnande att lantarbetstidslagen den 15 juni 1939
(nr 255) icke skall äga tillämpning.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, i den omfattning det prövas nödigt, meddela förordnande, att lantarbetstidslagen den 15 juni 1939 icke skall äga tillämpning.

2 §.

Meddelas förordnande, som i 1 § sägs, skall dock vad i lantarbetstidslagen är stadgat gälla beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under den tid densamma ägt tillämpning.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 31 oktober 1940. Av Konungen jämlikt denna lag meddelat förordnande äger icke tillämpning längre än lagen äger giltighet.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17
april 1940.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller:

Lantarbetstidslagen den 15 juni 1939 (nr 255) trädde i huvudsakliga delar i kraft den 1 november 1939. Den gäller till och med den 31 oktober 1942.

Veckoarbetstiden är, såvitt angår jordbruket, i lagen begränsad till 41, 46 eller 54 timmar under olika årstider, i genomsnitt till 48³/₄ timmar. Beträffande arbetare med blandat arbete samt djurskötare är arbetstiden dock längre. I fråga om trädgårdsskötseln är veckoarbetstiden antingen 48 timmar eller också 42, 45 eller 53 timmar under olika årstider. Särskilda föreskrifter äro givna rörande, bland annat, arbete å övertid samt, i 10 §, beträffande rätt för Konungen att i vissa fall meddela dispens från lagens bestämmelser. Dygnsarbetstiden är i allmänhet 10 timmar, för djurskötare dock nio timmar.

I skrivelse den 27 februari 1940, vilken av länsstyrelsen i Gotlands län överlämnats med skrivelse den 4 mars 1940, har Gotlands lantarbetstidsgivareförening hemställt, att Kungl. Maj:ts jämlikt 10 § 2 mom. lantarbetstidslagen måtte förklara, att lagen tillsvidare icke skulle äga tillämpning beträffande jordbruksarbete å Gotland. I utlåtande den 9 april 1940 har *arbetsrådet* tillstyrkt framställningen, dock endast för viss tid, exempelvis tre månader. *Statens arbetsmarknadskommission* har därefter i utlåtande den 13 april 1940 efter samråd med statens livsmedelskommission tillstyrkt bifall till framställningen på sätt arbetsrådet föreslagit.

I skrivelse den 12 april 1940 har statens livsmedelskommission anförts, bland annat:

Inkallelser till militärtjänstgöring av jordbruksarbetare äro inom vissa områden av sådan omfattning, att svårigheter torde komma att uppstå för jordbrukets skötsel. Det bör i detta sammanhang framhållas, att inom de södra delarna av landet tiden för vårbruket nu är inne.

Med anledning av det bekymmersamma läge, som sålunda uppkommit för jordbruket, har statens livsmedelskommission den 12 april 1940 — efter samråd med arbetsmarknadskommissionen — anmodat rikets kristidssty-

relser att vidtaga sådana anstalter, att den på kommissionens initiativ bildade organisationen med arbetsblock snarast möjligt och i den mån förhållandena det påkalla bringas i funktion. Genom denna åtgärd torde bland annat viss frivillig arbetskraft komma att ställas till jordbrukets förfogande. Arbetsblockens ledare ha uppmanats att anmäla den därefter återstående bristen på arbetskraft till vederbörande kristidsnämnd för vidare befordran till arbetsförmedlingen i orten.

Såvitt nu kan bedömas kan emellertid arbetskraftbehovet icke bliva helt tillgodosett genom ovan angivna åtgärder. Vid normal arbetstid torde en viss brist i flertalet fall komma att kvarstå. För att denna brist icke skall få alltför ogynnsamma återverkningar på produktionen, synes det angeläget, att den till buds stående arbetskraften utnyttjas så effektivt som möjligt. För närvarande lägger emellertid lantarbetstidslagen visst hinder härför. Enligt denna lag är nämligen arbetstiden såväl för dygn som för arbetsvecka begränsad. Det synes livsmedelskommissionen vara av största vikt, att detta hinder under nu rådande utomordentliga förhållanden i möjligaste mån undanröjes. I vilken ordning och i vilken utsträckning så hör ske, ankommer icke på kommissionen att taga ställning till. En tänkbar möjlighet är, att Kungl. Maj:t av riksdagen erhåller bemyndigande att helt eller delvis sätta lagen ur kraft.

Livsmedelskommissionen har därför hemställt, att åtgärder i angivet syfte måtte vidtagas.

Över statens livsmedelskommissions framställning hava yttranden avgivits av lantbruksstyrelsen, arbetsrådet, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige, svenska lantarbetstidslagen och svenska lantarbetareförbundet.

Lantbruksstyrelsen anför, att ett synnerligen trängande behov föreligger av att lantarbetstidslagen tillsvidare sättes helt ur kraft, samt hemställer att åtgärder i sådant syfte omedelbart måtte vidtagas.

Arbetsrådet omnämner, att arbetsrådet inom allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde i ett betydande antal fall medgivit en utsträckning av den ordinarie arbetstiden beträffande arbete, som tillgodosåge ändamål av synnerligen stort allmänt intresse, till 56—60 timmar i veckan. I vissa trängande fall hade än vidsträcktare dispens meddelats. Med hänsyn till läget inom jordbruket vore undantag från de i lantarbetstidslagen stadgade arbetstidsbegränsningarna erforderliga. Undantag borde emellertid meddelas jämlikt 10 § 2 mom., vari bland annat stadgades, att Konungen ägde medgiva undantag från lagens tillämpning, om densamma skulle medföra särskilda svårigheter inom viss del av riket. Medgivandet syntes böra lämnas för viss tid, exempelvis tre månader.

Landsorganisationen i Sverige förklarar, att den motsatte sig, att problemet rörande jordbrukets effektiva arbetskraftförsörjning löstes genom lantarbetstidslagens urkraftsättande. Landsorganisationen förordade i stället, med starkt understrykande av åtgärdens nödfallskaraktär, liksom arbetsrådet att uppkommande arbetskraftbehov tillgodosåges genom dispens enligt 10 § 2 mom. Det syntes önskvärt, att vid dispensen knötes villkor om den ordinarie arbetstidens maximering ävensom om dispensetidens begränsning till viss tid, högst tre månader.

Svenska lantarbetareförbundet framhåller, att i första hand även vid jordbruket borde tillämpas sådan dispensgivning, som arbetsrådet utövat inom allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde. Då en sådan dispensgivning emellertid förutsatte individuella framställningar från respektive arbetsgivare samt jämväl medförde vissa svårigheter beträffande övervakning av och ansvar för lagens tillämpning ifrågasattes, bland annat, om icke arbetsrådet kunde givas tillstånd att lämna generell dispens. Därvid syntes lagens ordinarie veckoarbetstid för en tidsperiod av tre månader framåt böra få utsträckas till 60 timmar. Kunde frågan ej ordnas på angivna sätt, tillstyrktes dispensgivning enligt 10 § 2 mom. för en period av tre månader. Förbundet förutsatte därvid, att av Konungen medgivet undantag från lagens tillämpning icke uteslöte ett besked om maximering av tiden per vecka efter rimliga och skäligen grunder.

Svenska arbetsgivareföreningen betonar nödvändigheten av att tillgänglig arbetskraft skulle få utnyttjas utöver vad som vore tillåtet enligt lantarbetstidslagen. Det vore uppenbart, att ett utnyttjande av arbetsrådets dispensmöjligheter icke vore tillräckligt. Mot en tillämpning av 10 § 2 mom. mötte vissa formella betänkligheter. Denna möjlighet borde emellertid utnyttjas, såvitt ej det önskade resultatet lika snabbt kunde vinnas på annan väg. Föreningen avsåg härmed, att Konungen genom särskild lag borde beredas rätt att under föreliggande extraordinära omständigheter suspendera lantarbetstidslagen och i samband därmed övriga gällande arbetstidslagar i den omfattning, som betingades av omständigheterna.

Slutligen framhåller *svenska lantarbetstidslagens arbetsgivareföreningen*, att ett snabbt och effektivt upphävande av lantarbetstidslagens bestämmelser om ordinarie arbetstid vore oundgängligen nödvändigt, om ej den för vårt land så viktiga jordbruksproduktionen skulle äventyras. Att meddela viss begränsad utsträckning av den ordinarie arbetstiden vore icke nog. Förordnande borde i stället utfärdas jämlikt 10 § 2 mom., att jordbruksarbete tillsvidare finge utföras utan iakttagande av lantarbetstidslagens bestämmelser.

Över livsmedelskommissionens framställning jämte däröver avgivna yttranden har utlåtande den 17 april 1940 avgivits av *statens arbetsmarknads-kommission*, som tillstyrkt, att Kungl. Maj:t jämlikt 10 § 2 mom. lantarbetstidslagen skulle medgiva undantag från lagens tillämpning inom de delar av landet, där speciella svårigheter för jordbrukets arbetskraftförsörjning förelåge, men tillika framhållit, att genom lagstiftning möjlighet borde beredas Kungl. Maj:t att, om läget förvärrades, kunna medgiva sådant undantag beträffande hela riket.

Med anledning av de i det föregående omförmälda framställningarna har Kungl. Maj:t förut denna dag, med stöd av 10 § 2 mom. lantarbetstidslagen, förordnat, att lagen tillsvidare under en tid av tre månader icke skall äga tillämpning inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro

Departement-
chefen.

och Västmanlands län. Situationen är emellertid med avseende å tillgången på arbetskraft för jordbruket sådan, att risk föreligger, att behov av suspension av lantarbetstidslagen i än större utsträckning, möjligen för riket i dess helhet, inom kort kan uppstå. Då gällande lag icke innefattar möjlighet för Kungl. Maj:t att fatta beslut i sådant hänseende, torde Kungl. Maj:t genom särskild lag böra bemyndigas därtill.

I lagen synes böra föreskrivas rätt för Kungl. Maj:t att vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, i den omfattning det prövas nödigt, meddela förordnande, att lantarbetstidslagen icke skall äga tillämpning. Meddelas sådant förordnande, som nyss sagts, lär lag den oaktat böra gälla beträffande förseelse mot densamma, som begåtts under den tid lagen ägt tillämpning.

Den föreslagna fullmaktslagen torde böra träda i kraft omedelbart och gälla över sommaren och hösten till och med den 31 oktober 1940. Av Kungl. Maj:t jämlikt lagen meddelat förordnande synes icke böra äga tillämpning längre än lagen äger giltighet.

I överensstämmelse med det sålunda anförda har inom socialdepartementet upprättats förslag till lag om meddelande av förordnande att lantarbetstidslagen den 15 juni 1939 (nr 255) icke skall äga tillämpning.

Föredragande departementschefen hemställer, att lagrådets utlåtande över nämnda lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Sten-Eric Heinrici.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 25 april 1940.

Närvarande:

justitieråden EKLUND,
LAWSKI,
VON STEYERN,
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet den 23 april 1940 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 17 april 1940, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om meddelande av förordnande att lantarbetstidslagen den 15 juni 1939 (nr 255) icke skall äga tillämpning.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av chefen för rättsavdelningen i socialdepartementet hovrättsrådet Sven Björkholm.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 april 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, lagrådets den 25 april 1940 avgivna utlåtande över det den 17 i samma månad till lagrådet remitterade förslaget till *lag om meddelande av förordnande att lantarbetstidslagen den 15 juni 1939 (nr 255) icke skall äga tillämpning* samt hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Bertha Klemedtson.